

Naturnationalpark Draved Skov og Kongens Mose

Baggrundsnotat

Maj 2022

Baggrundsnotat for Naturnationalpark Draved Skov og Kongens Mose

I december 2020 indgik regeringen, Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti, Enhedslisten og Alternativet aftale om Natur- og biodiversitetspakken med etablering af yderligere 13 nye naturnationalparker ud over de allerede igangsatte naturnationalparker i Fussingø og Gribskov. I april 2021 blev Tranum, Stråsø og Almindingen udpeget til naturnationalparker af regeringen og aftalepartierne. I marts 2022 blev placeringen af de sidste 10 parker besluttet - herunder Naturnationalpark Draved Skov og Kongens Mose. Ifølge aftalen om naturnationalparker blev det besluttet at naturnationalpark Draved skal etableres med lavt trådhegn.

Der er nedsat to nationale arbejdsgrupper (en arbejdsgruppe for interessenter og en videnskabelig arbejdsgruppe) og en lokal projektgruppe pr. naturnationalpark.

Dette baggrundsnotat er udarbejdet til brug for den videnskabelige arbejdsgruppe, arbejdsgruppen for interessenter og den lokale projektgruppe i forbindelse med etablering af naturnationalpark Draved Skov og Kongens Mose. Formålet med dette baggrundsnotat er at give medlemmerne i de respektive arbejdsgrupper en introduktion til områdets nuværende status.

I tilknytning til dette baggrundsnotat er der udarbejdet en kortfunktion, hvor det er muligt med en større detaljeringsgrad at undersøge forekomsten af beskyttede naturtyper, Natura 2000 habitatnatur, fredede områder, fortidsminder, træartsfordeling, fordeling mellem skov og lysåben natur mv. Kortfunktionen tilgås via dette link:

<https://gis.nst.dk/portal/apps/webappviewer/index.html?id=0df64bf0be6a4db7a8abb6692ae82d38&center=498134.5,6096753.5,25832&level=8> I venstre hjørne finder man dette

bogmærke , hvor man kan skifte mellem de forskellige naturnationalparker. Ved siden af finder man denne lagliste , hvor de forskellige temaer, som er beskrevet nærmere i baggrundsnotatet, kan klikkes til og fra.

Indholdsfortegnelse

Naturnationalpark Draved Skov og Kongens Mose.....	1
Baggrundsnotat.....	1
1. Områdebeskrivelse og historie	5
1.1 Naturnationalparkens område og historie.....	5
2. Landskab, jordbund og hydrologiske forhold.....	8
2.1 Landskabsdannelse og jordbund.....	8
2.2 Arealernes hydrologi	9
2.3 Sammenhæng i landskabet	10
3. Natur	10
3.1 Skoven	10
3.2 Beskyttet og registreret natur	13
3.2.1 Natura 2000-udpegninger.....	13
3.2.2 §25 – naturmæssigt særlig værdifuld skov	17
3.2.3 §3-områder	18
3.3 Øvrige lysåbne arealer.....	19
3.4 Sammenhæng mellem naturelementerne.....	19
3.5 Truede og sjældne arter	20
4. Kulturmiljø	21
5. Friluftsliv	22
6. Øvrige plan- og beskyttelsesmæssige forhold	25
6.1 Regionale udviklingsplaner og kommuneplaner	25
6.2 Fredninger og vildtreservater	25
6.3 Drikkevandsinteresser	26
6.4 Råstofplaner	26
6.5 Naturskogsstrategien	26
6.6 Andre udpegninger eller planer	26
7. Bilag	27

1. Områdebeskrivelse og historie

1.1 Naturnationalparkens område og historie

Naturnationalpark Draved Skov og Kongens Mose udgør 564 ha og ligger syd for Løgumkloster i Sønderjylland. Draved Skov grænser op mod private landbrugsarealer mod nord, øst og syd, mod vest går skoven over i den statsejede Kongens Mose. Mosen grænser op mod privat moselodder mod vest.

I middelalderen tilhørte området klosteret i Løgum, og ved reformationen overgik det til kongen. I 1784 blev skovene i Slesvig ”indfredet”, det vil sige, at de blev indhegnet og bøndernes ret til græsning ophævet, fordi kreaturerne åd al opvæksten af nye træer. Ved den lejlighed blev Frederiksgården udskilt og de centrale områder opdyrket. Man kan stadig se det store skovdige, der blev opført rundt om Draved Skov for at holde kreaturerne ude.

Der blev dog stadig drevet kreaturer på Teltkrovej, som løber langs Kongens Mose og ind gennem Draved Skov. Det er den gamle drivvej, hvor man drev kvæget sydpå mod Hamborg. Her gik man på kanten af skoven og prøvede på den måde at undgå selve skoven, hvor der kunne være landevejsrøvere og ulve, som var ude efter kvæget. I 1700-tallet foregik der endnu mange ulvejagter i Kongens Mose, inden ulven blev udryddet i Danmark i slutningen af 1700-tallet.

I starten af 1800-tallet var der ikke meget skov tilbage i Sønderjylland, men Draved Skov bestod. Det skyldtes blandt andet, at der lå moser hele vejen rundt om skoven med store tørveressourcer, og at transport af træet væk fra skoven var meget besværlig.

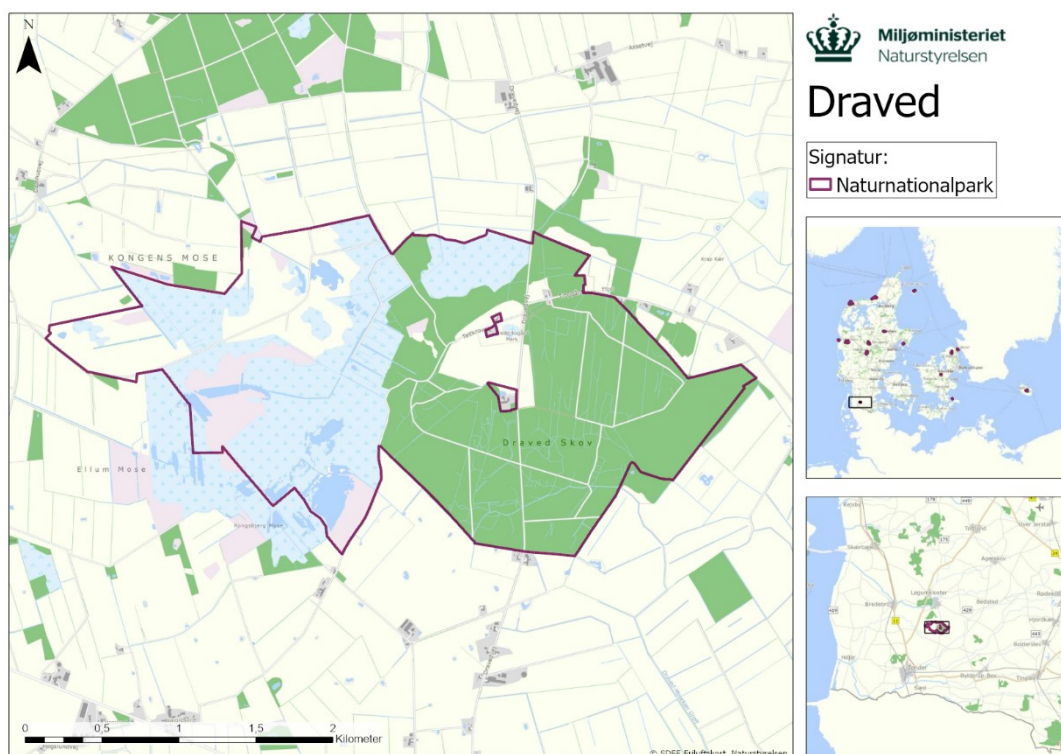
I begyndelsen af 1800-tallet blev der af det statslige forstvæsen lagt den første plan for egentlig skovdrift i området. Der blev igangsat en såkaldt ”mellemskovsdrift”, hvor man lod et antal ege og birke blive store, men skar alt ”blødtræ” som asp, hassel, rødel og lind ned cirka hvert 35. år og lod det skyde igen fra roden. Driftsformen var sammen med den ret våde jordbund medvirkende til at bevare en skov med mange forskellige træarter i stedet for, som andre steder, ensidigt at satse på eg og bøg. Med driftsplanen i 1863 blev det besluttet at ændre driften til den i dag fremherskende ”højskovsdrift”, hvor man dyrker alle træerne til de bliver store. Der blev iværksat en omfattende dræning. Samtidig erstattede man store dele af løvskoven med nåletræer. Allerede ved genforeningen i 1920, da den danske stat overtog arealerne, blev de enestående rester af gammel naturskov bemærket, og nogle områder blev lagt uden for almindelig forstlig drift. Enkelte steder i skoven blev almindelig skovdrift undladt allerede i 1920'erne, og en fredning i 1948 bevirkede, at de ikke siden er anvendt til træproduktion.

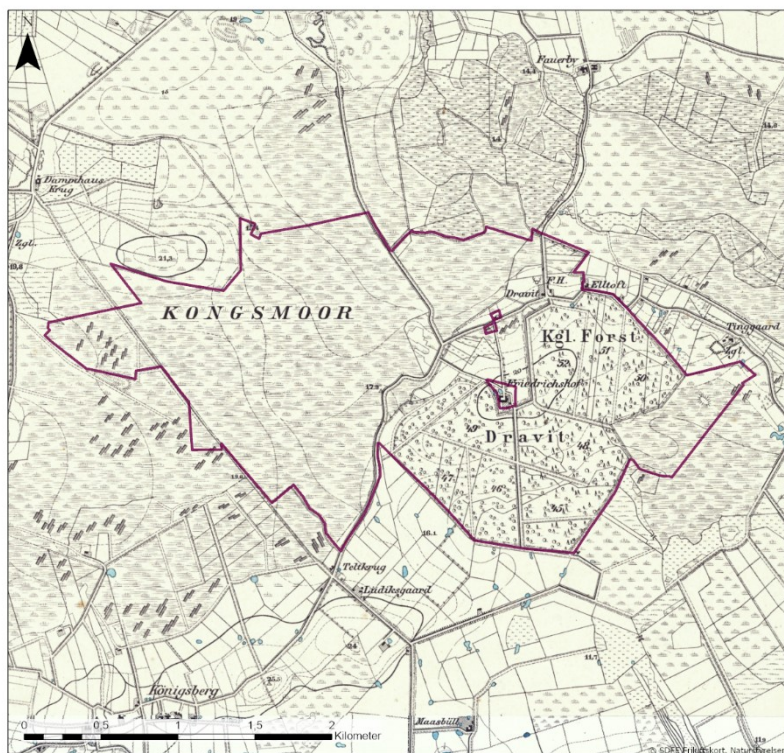
I den nordvestlige del af skoven ligger højryggede agre fra middelalderen, og i 1952-54 foretog GEUS og Nationalmuseet et forsøg med at rydde skov med stenaldermandens redskaber og dyrke primitive kornsorter på den afbrændte skovbund. Der er lavet en film om dette, som fortsat kan hentes på filmcentralen (<https://filmcentralen.dk/museum/danmark-paa-film/film/stenalderlandbrug-et-forsog-i-nutiden>). Senere er området igen groet til med skov, men man kan opleve resterne af forsøget i skoven.

Med endnu en fredning i 1963 blev cirka 10 ha urørt skov øget til 30 ha af den gamle skov og yderligere 50 ha træbevokset mose. Med naturskvsstrategien blev det i 1994 besluttet, at hele skoven på 250 ha skulle være urørt skov ved årtusindskiftet. En væsentlig del af arealet bestod af plantninger af nåletræ, og skoven som helhed var stærkt præget af de omkring 37 km grøfter, som fra begyndelsen af 1800-tallet og indtil omkring 1987 var blevet gravet i skoven. Derfor blev det vedtaget at rydde alle nåletræer og så vidt muligt genskabe den naturlige vandstand ved at lukke så mange grøfter som muligt. Den gennemgående grøft "Mosekærgrøften", der afvander betydelige arealer uden for skoven, påvirker fortsat de hydrologiske forhold i den sydlige del af skoven. Draved Skov blev dermed det største, sammenhængende stykke urørt skov i Danmark.

Draved Skov er et af de mest velbevarede eksempler på den oprindelige urskov. Pollenanalyser viser, at områder i Draved skov som noget enestående i Danmark har været kontinuert skovbevokset siden istiden, og der er partier, hvor træartssammensætningen har været nogenlunde stabil de sidste 5.000 år.

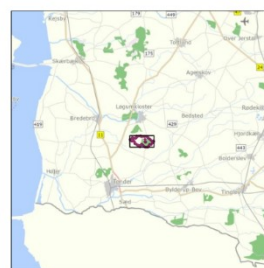
Kort 1. Naturnationalpark Draved Skov og Kongens Mose.

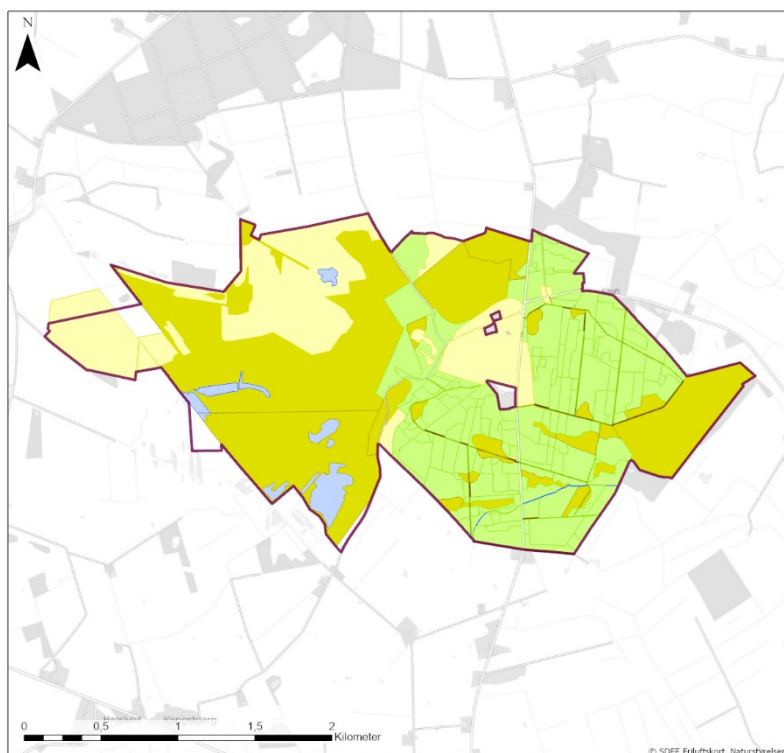
Draved

Signatur:

□ Naturnationalpark

Kort 2. Preussiske målebordsblade (1877-1920).

Draved

Signatur:

□ Naturnationalpark

■ Løvskov

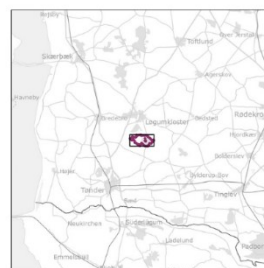
■ § 3-beskyttede naturarealer

■ Andet lysåbent areal

■ Sø

■ Vandløb

■ Vej

Kort 3. Nuværende arealanvendelse: løvskov, lysåbne arealer mv.

2. Landskab, jordbund og hydrologiske forhold

2.1 Landskabsdannelse og jordbund

Forfatterne til artikel i magasinet Geologi om Draved Skov (Friis Møller og Bradshaw, 2001) indleder med at skrive "I Draved Skov er det muligt at sammenkæde fortid og nutid." Kun få steder herhjemme (hvis nogen) findes en skovhistorie, som går længere tilbage end i Draved Skov, ligesom forskningen i skovens historie udført af GEUS tog sin begyndelse allerede i 1947.

"Draved Skov står på en udløber af Kongsbjerg bakkeø og var engang helt omgivet af moser og heder, som udviklede sig på den omliggende hedeslettes fattige sandbund. Grundvandet står højt og den rige nedbør - 875 mm i årligt gennemsnit - næsten det dobbelte af nedbøren i det tørre Storebæltsområde - er med til at gøre skoven til Danmarks nok bedste bud på en tempereret "regnskov". Jordbunden består overvejende af moræneler fra forrige istid (Saale), der under sidste istid (Weichsel) blev overføjet af flyvesand, der lejrede sig som indtil 1 meter høje, flade klitter. Klitterne blev senere dækket af op til 10-30 cm tykke morlag. Bunden er derfor buklet og selve jordbunden veksler fra våd, sort jord i lavningerne, hvor vandet står højt en stor del af året, over frodig leret muld og sandet muld til sur morbund på klitterne. På denne afvekslende bund findes bevoksninger med de fleste af den danske naturskogs træarter i et helt naturligt fordelingsmønster."

Kongens Mose er sandsynligvis opstået som en forsumpningsmose, der dannes direkte på næringsfattig fugtig jordbund, hvor grundvandsspejlet ligger højt. Hvis vækstbetingelserne er rigtige i en periode, så tørvemosserne etablerer sig, vil det blive svært for andre plantearter at leve i det sure miljø, der bliver skabt. Højmose kan også opstå ved overvoksning af en sø, først ved dannelse af en hængesæk. Det ses nu i Kongens Mose omkring nogle af de søer, som er opstået pga. datidens tørvegravning. Tørvemosserne er tilpasset til en meget næringsfattig levevis. I den forbindelse har de en meget høj evne til at optage plantenæringsstoffer, selvom de kun er til stede i meget lav koncentration. I den proces udskilles brintioner, der yderligere forsuret omgivelserne. På den måde kan man sige at tørvemos er i stand til at forandre kemien i sine omgivelser, for at få optimale vækstvilkår. Forsuringen betyder desuden, at mosserne ikke nedbrydes på normal vis, når de dør, men ophobes som tørv.

Derfor vil miljøet langsomt blive mere og mere surt, og vandet i højmosen vil typisk have en pH-værdi på omkring 4. Et så surt miljø er der ikke mange planter, der kan leve i, og tørvemosserne og nogle få andre planter bliver de eneste planter i området.

Da tørvemos ikke nedbrydes på sammen måde som andet plantemateriale, vil der hvert år

skabes et nyt tyndt lag af døde plantedele, som ikke bliver nedbrudt. Det øverste levende plantelag vil derfor hele tiden bevæge sig længere og længere opad. Tørvemos (Spagnum) er i stand til at suge grundvandet op til ca. 50 cm op over det oprindelige grundvandspejl. Efterhånden som tørvemosa vokser op over denne højde, ender det derfor med, at det eneste vand tørvemosserne og de andre plantearter får, er det, der kommer fra oven i form af nedbør.

Kanten, som omgiver højmosen, kaldes lagg-zonen, hvor der både er tilførsel af næringsfattigt højmosvand og mere næringsrigt vand fra grundvand. Vegetationen i lagg-zonen udgøres derfor ikke udelukkende af typiske højmosarter, men snarere af et kærlignende plantesamfund. Ofte vil der i denne zone vokse træer, såsom birk og pil. Det næste stykke ind i højmosen kaldes 'randen', og her vil typisk dunbirk kunne etablere sig, selvom den vokser dårligt der og ikke bliver ret stor. Den centrale del af en højmose (højmosfladen) er kendetegnet ved en høj masse af dødt tørvemos, som kan blive flere meter høj.

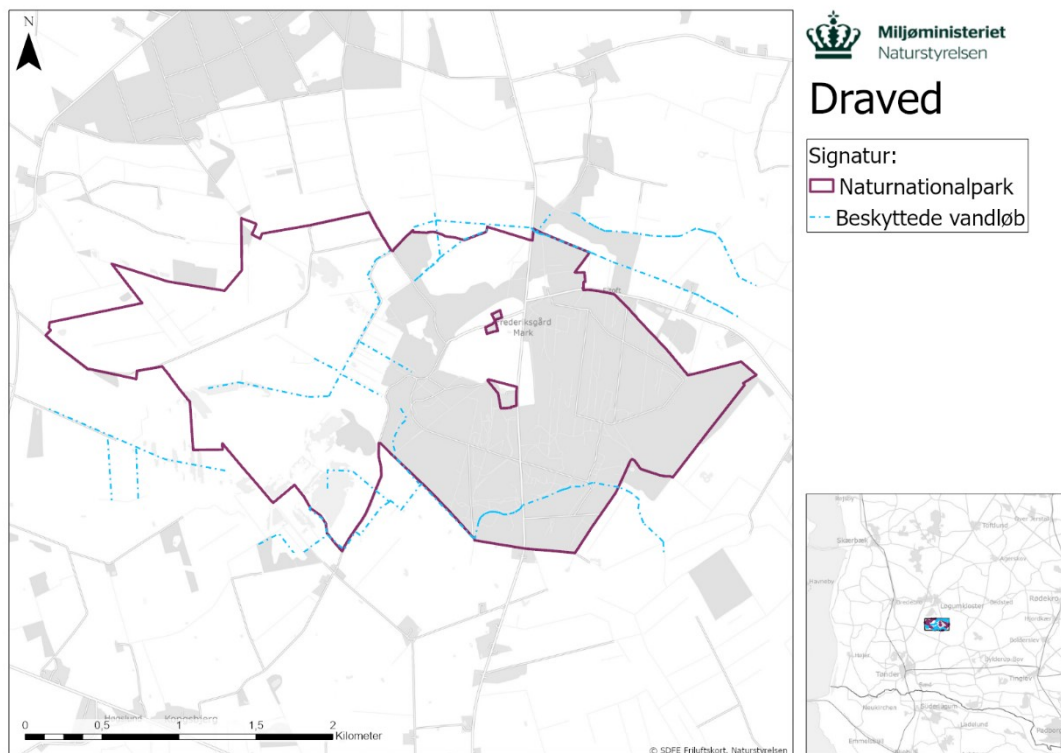
[Kilde til dette afsnit: Geologi, GEUS temanummer Geologi i skoven, dec. 2001]

2.2 Arealernes hydrologi

For Draved Skov gælder, at alle interne grøfter blev lukket, før skoven blev lagt urørt i år 2000. Mange interne grøfter findes dog fortsat i skoven, men deres udløb er blokeret, og ofte er de blokeret undervejs, ligesom grøfternes struktur er under sammenbrud. Der er en enkelt undtagelse omkring de to beboelsesejendomme på Teltkrovej i den nordlige ende af de marker, som tidligere tilhørte Frederiksgården. Her begyndte vandet at stige omkring det ene hus, så vandafledningen måtte genoptages.

I den sydøstlige del af skoven løber det offentlige vandløb "Mosekærgrøften", som det fremgår af kortet nr. 4. Da vandløbet kommer fra private arealer og efter passage i skoven fortsætter ud på private arealer, så har det ikke været muligt umiddelbart at ændre forløbet på dette vandløb. Eneste mulighed for at ændre på dette forhold vil være at omlægge Mosekærgrøften, så den løber uden om skoven. Det vil dog være et større projekt, som vil involvere private jorde. Et sådant projekt er ikke udrett.

For Kongens Mose gælder, at EU LIFE projektet, som blev afsluttet i 2011, har genskabt naturlig hydrologi i det omfang, det var muligt uden at påvirke tilstødende private arealer. Det netop gennemførte EU LIFE projekt i den private del af mosen (Ellum Mose) har ligeledes forhøjet vandstanden væsentligt (op mod 1 højdemeter nogle steder), hvilket vil være med til at holde vandstanden så høj som muligt i Kongens Mose.

Kort 4. Beskyttede vandløb [kort revideres til projektbeskrivelsen].

2.3 Sammenhæng i landskabet

Draved Skov og Kongens Mose er naturligt geografisk sammenhængende. Derimod er der rundt om skoven en del steder en relativ brat overgang fra skoven til det omgivende landbrugsland med dyrkede marker. Skovbrynet møder marken, og er samtidigt skillelinjen mellem statsligt og privat ejerskab.

Et areal på omkring 20 ha, som tidligere har tilhørt Frederiksgården, tilhører nu staten, og den tidligere mark har i en årrække henligget med naturlig tilgroning uden drift, hvor træerne selv skulle indvandre og udvikle sig. Det er fortsat hovedsageligt lysåbent og domineret af grove græsser, men fra skoven spreder hovedsageligt pionértræer sig ud på arealet (birk, bævreasp osv.).

3. Natur

3.1 Skoven

Draved Skov har et mere naturligt udtryk end de fleste andre danske skove. På grund af jordbundens afveksling mellem frodigt ler, muldbund, sure morlag på sand og lave klitter af flyvesand finder man de fleste af Danmarks naturligt forekommende træarter i et naturligt

fordelingsmønster, ikke mindst den oprindelige urskovs dominerende art, småbladet lind, der i Draved Skov har en af sine største danske forekomster.

Der er i skoven store gradienter i alder, fugtighed, artssammensætning og størrelsen af dødt véd. Mange steder kan man ikke længere erkende den tidligere så skarpe skillelinje mellem de bevoksninger, som har dannet grundlaget for skoven, imens den (eller hovedparten) har været under dyrkning. Hovedparten af træarterne er hjemmehørende. Kun i den østlige del af skoven (Gråbjerg Mose) har mindre bevoksninger med sitkagran genetableret sig, ligesom der er begyndende udfordringer med glansbladet hæg (*Prunus serotina*) i den sydøstlige del af området og omkring Dravedhus. Som det er beskrevet under skovens historie ovenfor, er omstillingen mod mere naturlig skov godt på vej, stærkt hjulpet på vej af et godt udgangspunkt (lang skovhistorie, en stor andel gamle træer og områder helt uden drift), samt af vandet, som efter nedbrydning af de interne grøfter har skabt en stor dynamik i skoven. I de seneste to årtier har de fritlevende krondyr ligeledes sat deres præg på skoven. Særligt i vinterhalvåret søger de føde i skoven og i kanten af mosen, imens de i sommerhalvåret får deres føde på markerne rundt om skoven. Også krondyrenes færden i skoven, skrælning af bark osv. påvirker skoven. Omkring 30 % af skoven var inden udlæg til urørt skov bevokset med nåleskov, som blev afviklet inden år 2000. Her ses unge bevoksninger af birk og andre pionertræer og buske.

Der er nærmest ingen lysåbne arealer i skoven, kun mindre pletter eller lysbrønde fra væltede træer, vanddækkede områder og lignende rundt omkring i skoven. Dog er der et hovedsageligt lysåbent areal på de tidligere marker ved Frederiksgården (20 ha), som har været udlagt som tilgroningsareal.

Afdeling 386 i den vestlige del af Draved Skov er meget kendt i skovkredse. Området bruges nemlig intensivt til forskning i pollen, insekter, træsorter og så videre. Stort set alt hvad der sker i afdeling 386 bliver målt og registreret. I området står for eksempel en pollensamler. I afdeling 386 står der også et eksemplar af småbladet lind, der er stort set udryddet i resten af landet, men trives fint i Draved Skov. På det sted, hvor træet står, mener man, at der har stået småbladet lind i de sidste 6.000 år. Man kan også se resterne af en gammel låge, fordi området indtil 1999 var indhegnet, for at forhindre råvildtet i at gnave af vedplanterne.

Efter udlæg af hele Draved Skov til urørt skov i år 2000 blev afsnittet herunder nedfældet i temanummeret Geologi i skoven fra GEUS (Friis Møller og Bradshaw, 2001):

"Fremtidens Draved Skov

... På det helt lokale plan vil bl.a. artssammensætningen i århundreder fremover være præget af udgangssituationen da skoven overgik til urørthed. Men de beskrevne dynamiske forhold vil være styrende i forløbene. Det gælder bl.a. vandstanden, der efter grøftelukningerne enkelte steder nu nærmer sig det naturlige niveau fra før dræningerne blev indledt. Det nu urørte areal på 246 ha fordeler sig på en fjerdedel til hver af kategorierne: gammel skov (hvoraf halvdelen er gammel naturskov), yngre løvtræplantninger, nåletrærydninger, mark m.v. samt mose/moseskov. Og udviklingen tegner sig på det korte sigt noget forskelligt på de forskellige

arealer. De store nåletrærydninger (renafdrifter) blev omgående erobret af en blanding af dunbirk, røn og tørst med spredte bøge, ege, kristtorn samt stedvis bævreasp. I løbet af få år er her mandshøj, tæt skov selvom våde lavninger og pletter med ørnebregne vil give lysninger og afveksling. På længere sigt vil de tørreste dele givetvis blive indtaget af bøg, der trives fint i birkens lette skygge. To opgivne marker er under tilgroning med især birk, pil, rødæl, bævreasp samt lind, eg og bøg og tegner til at udvikle sig til en varieret løvblandskov. Moseskovene vil afhængig af vandstandsudviklingen fortsat præges af birk, eg og stedvis asp og rødgran.

- Linden trives glimrende og vil fremdeles holde skansen på den frodige muldbund i skoven og har endda formået at så sig ud på en opgivet mark. Vandstandshøjningen gavner den i konkurrencen med bøgen. Den vil dog næppe etablere sig på den sure bund på granrydningerne.
- Bøgen er følsom over for høj vandstand. Den har derfor været begunstiget af dræningen og har kunnet etablere sig på arealer, der nu på ny bliver for våde til den. Bøgen vil således tabe terræn på lav bund, men vil i løbet af de kommende 100 år utvivlsomt vinde frem i tilgroningskovene på den højere bund.
- Egen klarer sig fint i konkurrencen med de andre træarter i kronelaget, men kommer kun igennem som opvækst i store stormfalds- og lynhuller og i et vist omfang på fladerne. På langt sigt tegner den til tilbagegang. • Ellen ser ud til en svag tilbagegang i de gamle bevoksninger. Den sår sig på åben, fugtig og næringsrig bund, men vil næppe blive så almindelig, som den var i 17-1800 tallet.
- Birken vil længe være helt dominerende på tilgroningsarealerne og i sump- og moseskov på sur bund. På den tørre bund vil især bøg kunne vinde frem på længere sigt. I de gamle bevoksninger vil den fortsætte sin tilbagegang ved at de nu 150årige birke dør af ælde - og kun formå at komme igen ved store stormfald eller brand. Af skovens andre træarter har kristtorn der både tåler dyb skygge og sur bund, længe været i fremgang. Bævreasp har fremgang på åbne arealer og i stormfaldshuller takket være dens evne til at sætte rodsrud. Buskene hassel, almindelig hvidtjørn, kvalkved og benved tegner til fortsat at trives på muldbunden. De åbne arealer har givet især tørst og røn et opsving. Fremtidens Draved Skov vil blive stadig mere naturlig og urskovsagtig i strukturen, men fortsat utrolig afvekslende. Og på grund af den store variation i jordbund og fugtighed, vil der altid være levesteder for mange forskellige arter indenfor selv et lille område i denne skov. Sporene fra forstmandens virksomhed vil blive stadig mere tilslørede uden dog nogensinde at forsvinde - før fx ved en ny istid."

Efter ovenstående beskrivelse er der gået yderligere 20 års tilvækst og opvækst af træer, ligesom særligt vandet har haft stor lokal betydning i skoven, flere træer er gået ud, og et større dyr som kronhjort er kommet til. Enkelte vildsvin har der også været i perioder. Der

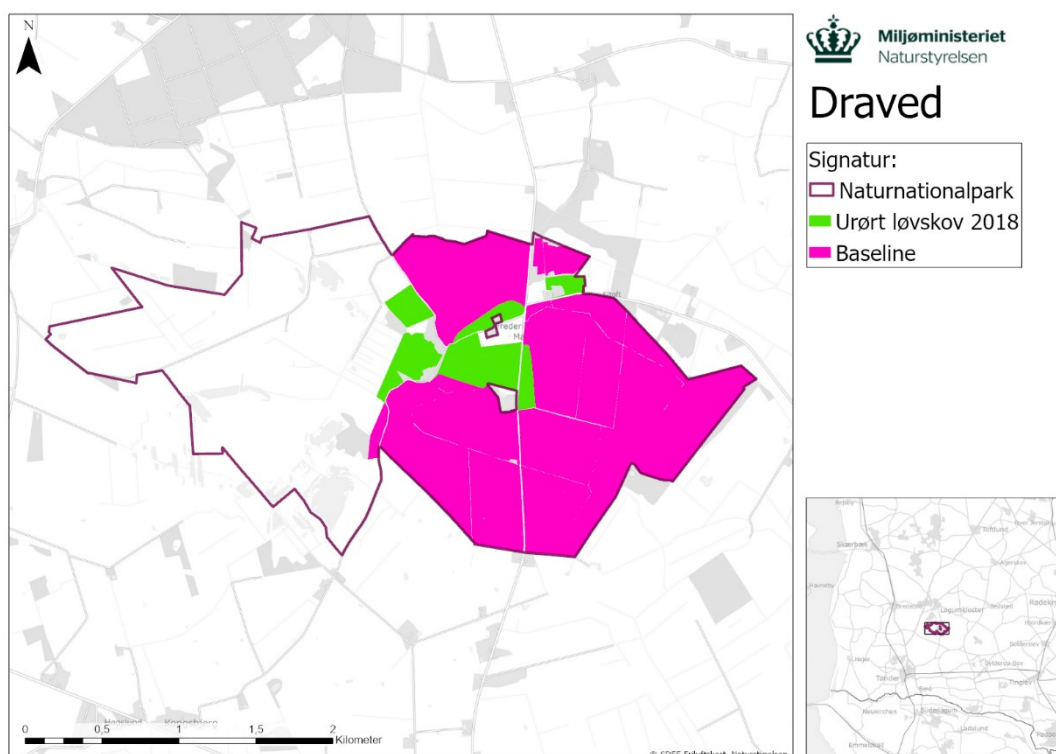
findes delområder i området, umiddelbart vest for teltkrovej og galgebakkevej, som ikke blev lagt urørt i 1999, men som efterfølgende er afdrevet for nåletræer, og lagt ud til fri succession. Beskrivelsen ovenfor er fortsat et fint udgangspunkt for at forstå den udvikling, som er i gang i skoven.

Forholdene i Kongens mose er yderligere beskrevet under afsnit 3.2.3 om § 3-områder.

Tabel 1: Arealmæssige fordeling af træarter og lysåbne arealer

Areal i hektar	Bøg	Eg	Andet løvtræ	§3 natur	Andre lysåbne arealer	Total
Naturnationalpark						
Draved	6	95	118	228	117	564

Note. Tabellen er fra 2013, hvorfor det samlede areal ikke er præcist, og der vil være sket en reduktion af det ikke bevoksede areal, som følge af tilgroning.

Kort 5. Urørt skov. (Urørt skov, der blev udpeget med Naturskogsstrategien fra 1994 er på kortet markeret som baseline). Kortet er under revision.

3.2 Beskyttet og registreret natur

3.2.1 Natura 2000-udpegninger

Natura 2000-området Kongens Mose og Draved Skov har et samlet areal på 824 ha og er afgrænset som vist på kortet herunder. Området er udpeget som habitatområde nr. 88 Kongens Mose og Draved Skov og fuglebeskyttelsesområde nr. 61 Kongens Mose og Draved

Skov. Området ligger i Tønder Kommune, og de ca. to tredjedele af området, der er statsejet, vil indgå i den kommende nationalpark.

Natura 2000-områder er udpeget for at beskytte bestemte arter og/eller naturtyper, der er sjældne, truede eller karakteristiske for EU-landene. Disse udgør områdets udpegningsgrundlag. Udpegningsgrundlaget for Natura 2000 området Kongens Mose og Draved Skov ses nedenfor. Tabellen indeholder naturtyper og arter, der udgør det gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. Tal i parentes henviser til de talkoder, som benyttes for naturtyper og arter fra habitatdirektivets bilag 1 og 2. * angiver at der er tale om en prioriteret naturtype:

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 88		
Naturtyper:	Næringsrig sø (3150)	Brunvandet sø (3160)
	Tør hede (4030)	Højmose* (7110)
	Nedbrudt højmose (7120)	Hængesæk (7140)
	Bøg på mor med kristtorn (9120)	Ege-blandskov (9160)
	Stilkeke-krat (9190)	Skovbevokset tørvemose* (91D0)
	Elle- og askeskov* (91E0)	
Arter:	Bæklampret (1096)	

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 61		
Fugle:	rød glente (Y)	rørhøg (Y)
	hedehøg (Y)	trane (Y)
	tinksmed (Y)	sortterne (Y)
	mosehornugle (Y)	

Natura 2000-området er specielt udpeget for at beskytte den værdifulde sumpskov og den store højmose. Kongens Mose er en af Danmarks største højmoser med særligt store og fine forekomster af højmose og hængesæk. Området rummer over 5% af det samlede areal af aktiv og nedbrudt højmose og hængesæk i den atlantiske biogeografiske region i Danmark, hvor det for højmose endda er mere end en tredjedel af arealet. Draved Skov rummer en af de største urørte naturskovsbevoksninger i Danmark med vigtige forekomster af skovbevokset tørvemose, ege-blandskov og elle- og askeskov, som alle udgør mere en 10% af det samlede areal med naturtyperne inden for den atlantiske biogeografiske region i Danmark. For ege-blandskov er det endda mere end 60% af arealet. Hele skoven er udlagt til urørt skov, nåletræsbevoksninger er ryddet og vandstanden i mosen er hævet. [Kilde for afsnittet: Miljøstyrelsen, [Natura 2000-basisanalyse](#) og [plan 2022-27](#)]

Habitatnatur

Følgende naturtyper udgør udpegningsgrundlaget for Habitatområde nr. 88: Næringsrig sø (3150), Brunvandet sø (3160), Tør hede (4030), Højmose* (7110), Nedbrudt højmose (7120), Hængesæk (7140), Bøg på mor med kristtorn (9120), Ege-blandskov (9160), Skovbevokset tørvemose* (91D0), Elle- og askeskov* (91E0).

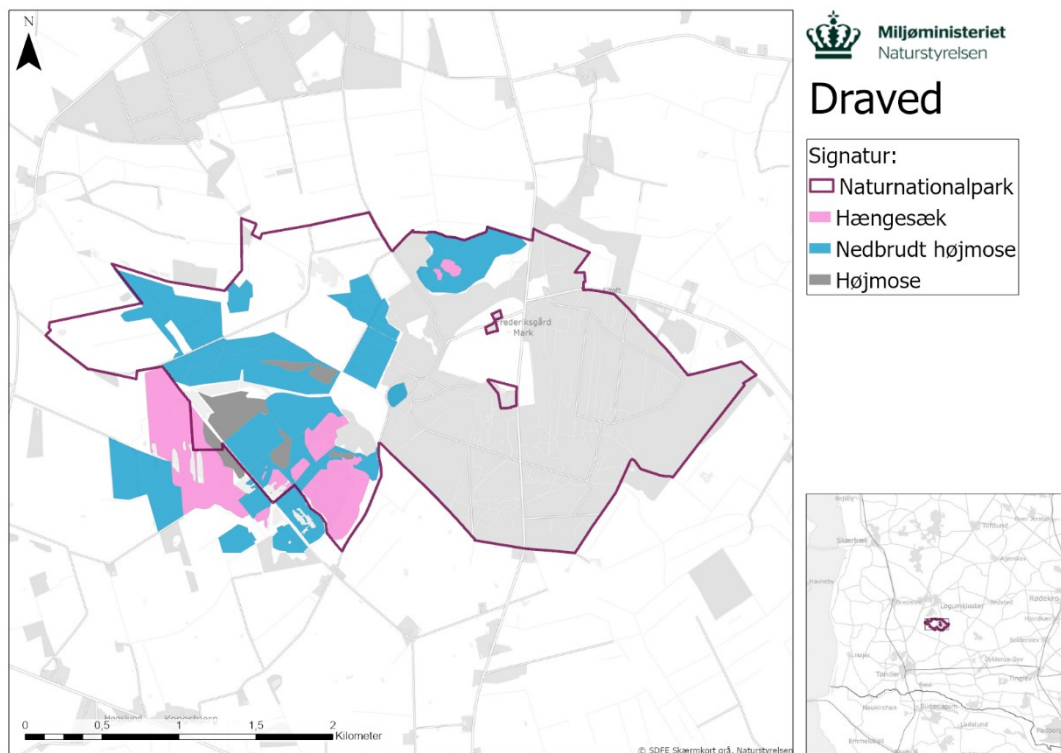
Miljøstyrelsen beskriver naturtilstanden for de lysåbne naturtyper (hede, højmose, nedbrudt højmose og hængesæk) som moderat på ca. halvdelen af arealet, men der er også en del arealer i god tilstand samt få i ringe og dårlig tilstand. Arealet med hede er småt og findes på et privat areal. Arealerne er generelt præget af tilgroning med vedplanter og det

er primært den botaniske artssammensætning, der er afgørende for fordelingen i tilstandsklasserne. De primære trusler for områdets lysåbne naturtyper er uhensigtsmæssig hydrologi i vådbundsnaturtyperne og tilgroning med vedplanter og til dels høj græs- og urtevegetation.

For aktiv højmoser gælder, at arealerne er præget af en begyndende tilgroning med vedplanter og en stor andel af middelhøj græs- og urtevegetation, som er en trussel mod naturtypen. Størstedelen af arealet har næsten naturlig hydrologi, men 20% er påvirket af afvanding med tydelig effekt på fugtigbundsvegetationen, som udgør en trussel mod den aktive højmoser. Forekomsten af invasive arter er begrænset, og der er ingen direkte påvirkning fra dyrkede naboarealer.

Nedbrudt højmoser har forstyrret hydrologi på grund af tørvegravning eller dræning, men er fortsat mulig at genoprette til aktiv højmoser inden for en horisont på omkring 30 år. Nedbrudt højmoser er ikke driftsbetinget, men det kan i perioder være nødvendigt med rydning og evt. en vis græsning for at forhindre tilgroning med vedplanter. Tilgroning med blåtop, træer og buske samt invasive arter er typisk initieret af afvanding og næringsbelastning. Det vurderes, at ca. 30 % af den nedbrudte højmoser kan være truede af en uhensigtsmæssig hydrologi, da afvanding har tydelig effekt på fugtigbundsvegetationen og dermed udviklingen mod aktiv højmoser. Der er en begyndende tilgroning med vedplanter på 35% af arealet, og på 40% er tilgroning så udtalt, at den udgør en trussel mod naturtypen. Andelen af middelhøj vegetation er stor, hvilket ikke er ualmindeligt for nedbrudt højmoser med forekomst af bl.a. blåtop.

Der er ved Miljøstyrelsens overvågning kortlagt flere arealer med hængesæk. Arealerne er præget af en stor dækning med middelhøj græs- og urtevegetation, som ikke er optimalt for naturtypen og kan udgøre en trussel. De øvrige strukturer indikerer ingen trusler mod naturtypen. Hydrologien er næsten naturlig.

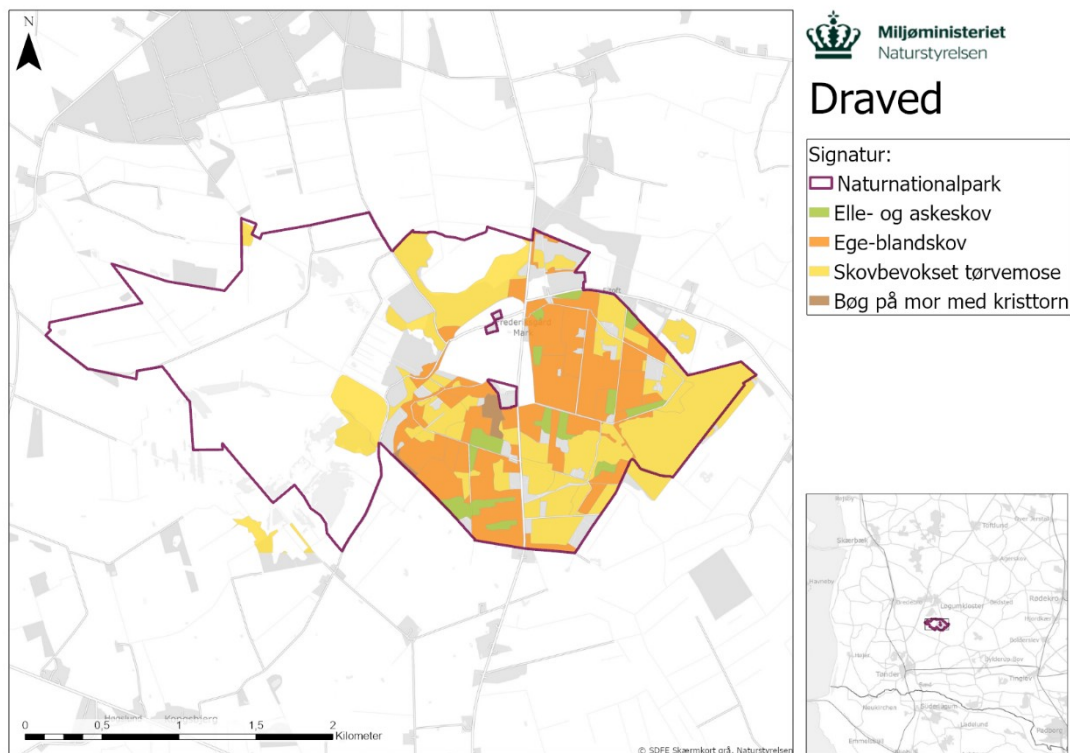

Kort 6. Udbredelsen af N2000 lysåbne naturtyper.

På baggrund af første og anden kortlægning i skoven vurderer Miljøstyrelsen, at der overordnet set er fremgang eller stabilitet i udviklingen i de fire strukturparametre for skovhabitatnatur; huller eller råd, store træer samt liggende og stående dødt ved. Det vurderes også, at de hydrologiske forhold i vådbundnaturtyperne er stabile mellem første og anden kortlægning af skov.

Konkret for de enkelte skovhabitatnaturtyper vurderer Miljøstyrelsen, at for bøg på mor med kristtorn er strukturparametrene huller eller råd, store træer og liggende dødt ved stabile eller stigende, og andelen af stående dødt ved vurderes at være faldende fra første til anden kortlægning af skov. For ege-blandskov vurderes andelen af huller eller råd, store træer og dødt ved at være stigende fra første til anden kortlægning af skov. For elle- og askeskov (91E0) vurderes, at der fremgang i andelen af huller eller råd, store træer, og dødt ved, og de hydrologiske forhold vurderes at være stabile fra første til anden kortlægning af skov. Der er registreret næsten naturlig hydrologi på en fjerdedel af arealerne og fungerende, gamle grøfter på resten i anden kortlægning. For skovbevokset tørvemose vurderes strukturparametrene huller eller råd, store træer og liggende dødt ved at være stigende, og andelen af stående dødt ved vurderes at være stabil til stigende mellem første og anden kortlægning af skov. De hydrologiske forhold vurderes at være stabile fra første til anden kortlægning. Der er registreret næsten naturlig hydrologi på en fjerdedel af arealerne, og gamle grøfter på resten i anden kortlægning.

Kort 7. Udbredelsen af N2000 skovnaturtyper.

Der er i området kortlagt 1 stor sø og 13 småsøer under 5 ha. Generelt vurderes det, at størstedelen af de tilstandsbergnede småsøer under 5 ha er i god til høj naturtilstand.

Arter på udpegningsgrundlaget

Følgende arter er på udpegningsgrundlaget i Fuglebeskyttelsesområde nr. 61: Pibesvane (T=trækfugl) Sangsvane (T) Rød glente (Y=ynglefugl) Rørhøg (Y) Blå kærhøg (T) Hedehøg (Y) Hvepsevåge (Y) Trane (Y) Tinksmed (Y) Sortspætte (Y) Blåhals (Y) Rødrygget tornskade (Y).

Miljøstyrelsens seneste overvågningsdata viser at trane og blåhals yngler stabilt med 8-11 par, mens hvepsevåge og rødrygget tornskade yngler med 1-2 par.

Tinksmed, rørhøg, sortspætte, hedehøg og rød glente er ikke fundet ynglende i fuglebeskyttelsesområdet i forbindelse med overvågningen. Der er ikke nogen trækfugledata for pibesvane, sangsvane og blå kærhøg, da arterne endnu ikke er overvåget.

I relation til ovenstående fuglearter, er det kendt viden blandt ornitologer, at Kongens Mose er et af de bedste steder i landet for overvintrende blå kærhøg (op til 36 individer til overnatning februar 2022), og det er en mindre vigtig overnatningslokalitet for pibesvane (op til 31 individer i marts 2022). Kilde er registreringer i DOF-basen, 2022.

3.2.2 §25 – naturmæssigt særlig værdifuld skov

Da nærmest hele Draved Skov er registreret som habitatnatur, findes der ikke en § 25 kortlægning af særlig værdifuld skov i Draved Skov. § 25 kortlægningen skal supplere kortlægningen af skovnaturtyper i Natura 2000-områder.

3.2.3 §3-områder

I Draved Skov er der registreret § 3 beskyttet natur i form af naturtypen mose rundt omkring i skoven, med hovedvægt i Gråbjerg Mose mod øst. Der er tale om træbevokset mose, hvor der ikke er plejetiltag. Se tabel 3 og kort 8. De lysåbne § 3 beskyttede arealer er beliggende i Kongens mose.

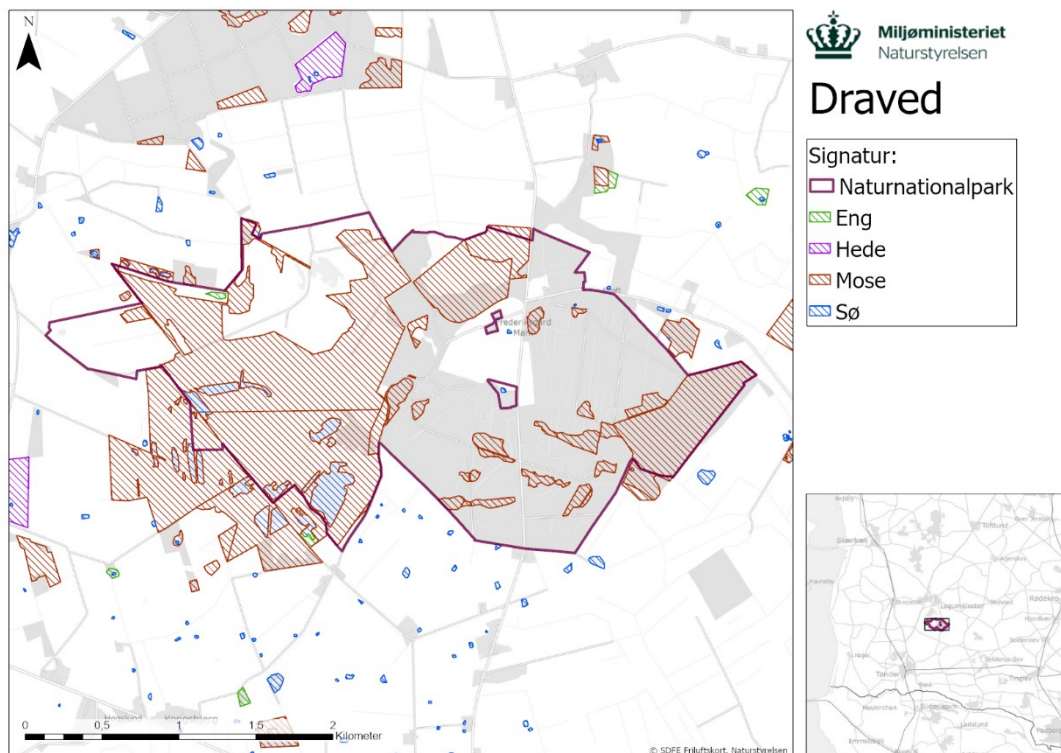
Tabel 2. §3-natur og andre lysåbne arealer

Areal i hektar	Mose	Sø	Eng	Total
Naturnationalpark Draved	212	15	1	228

I Kongens Mose er hovedparten af statens areal § 3 beskyttet, som naturtypen mose. I de centrale dele af Kongens Mose er der tale om aktiv højmose og nedbrudt højmose, som ikke er afhængige af drift, men alene baserer sig på regnvand og opbygning af tørv ud fra en høj grundvandstand. De hydrologiske forhold er der arbejdet målrettet med i et EU LIFE-projekt for området i årene 2005-11. Her blev mosen ryddet for træer og buske og den naturlige vandstand så vidt muligt genoprettet, i alt ca. 3 km grøfter blev lukket. Der vokser fortsat spredte birketræer i den centrale del af mosen, men de er gået i dværgvækst pga. den høje vandstand og vokser kun i højden i meget tørre år, fx i 2018. I kanten af mosen, hvor vandet ikke står så højt, som i den centrale del, forsøger dunbirk og pil at vandre ud i mosen.

I den nordlige del af mosen Tyvekrogsmosen blev der som et resultat af LIFE-projektet indført græsning på de arealer, som har været underlagt udvinding af tørv af Pindstrup Mosebrug. Efter fredningen af den centrale del af mosen, blev udvindingen af tørv efter 1991 henlagt til Tyvekrogsmosen, og i årene før fuldstændigt ophør i 2005 blev der kun taget græs slæt på arealerne. Jordbunden er af samme grund ikke præget af tørv, som inde i de centrale dele af mosen, men er i højere grad en sandet jord. I området har Naturstyrelsen græsning, som foregår med skotsk højlandskvæg. Det har medført et varieret naturområde med enkelte lavvandede søer. Den største del af dette område er ikke § 3 beskyttet (endnu), men det må forventes at være et spørgsmål om tid.

I mosen er der en række § 3 beskyttede søer. Det er i hovedsagen brunvandede søer præget af opløst organisk materiale, men med en ellers udmærket tilstand. Variationen mellem vanddækkede flader og mosenatur giver i sig selv en variation i levesteder for mange arter, som er tilknyttet våd natur.

Kort 4. Udbredelsen af beskyttede naturtyper (§3-arealer).

3.3 Øvrige lysåbne arealer

Som beskrevet under afsnittet omkring § 3 beskyttet natur, findes der større lysåbne arealer på 60-80 ha i den nordlige og nordvestlige del af Kongens Mose, som ikke er § 3 beskyttede, hvoraf nogle har været i drift med afgræsning i en årrække. Disse arealer udvikler sig i retning af et større naturindhold.

3.4 Sammenhæng mellem naturelementerne

Der er generelt en god sammenhæng mellem naturelementer i området.

Det er i særlig grad vandet, som binder hele området sammen, og som i hovedsagen skaber den nuværende dynamik mellem skov og mose, samt lukkede og lysåbne arealer.

Derudover spiller områdets historie en stor rolle, både fordi kontinuiteten som skov og mose er meget lang, ligesom det er afgørende for områdets afgræsning ud mod mark og offentlig vej, og de fortsat tydelige kulturhistoriske spor i landskabet, fx efter tørvegravning i mosen eller grøftegravning og skovdrift i skoven. Ud over sammenhængen i hydrologi er der væsentlig forskel på de lysåbne naturtyper i mosen, og de arter som er tilknyttet disse, og så den relativt lukkede løvskov og de arter, som er tilknyttet denne. De mødes delvist i den skovbevoksede tørvemose, som nogle steder danner overgangszone mellem skoven og mosen.

3.5 Truede og sjældne arter

Der er meget stor artsrigdom i Draved Skov. I Kongens Mose er artsrigdommen ikke nær så stor, men den er unik pga. højmosen og den nedbrudte højmose, som er sjældne naturtyper herhjemme og på europæisk plan. I det følgende gives først en præsentation af nogle artsgrupperes forekomst i området, og derefter et mere specifikt fokus på truede og sjældne arter.

Der er i Kongens mose fundet 12 forskellige arter af tørvemos i det store moseområde. Derudover omfatter plantelivet bl.a. blåtop, dyndstar, tuekæruld, smalbladet kæruld, vestlig tuekogleaks, hvid og brun næbfrø, hedelyng, klokkelyng, rosmarinlyng, tranebær, revling, pors og benbræk samt rundbladet og liden soldug. Insekterne er repræsenteret af en stor mangfoldighed af især guldsmede og svirrefluer, heriblandt sjældenheder som huevandnymfe og højmosemosaikguldsmed samt hedemosesvirreflue og sydlig dyndflue. Dertil kommer bl.a. argusblåfugl, moserandøje, grøn sandspringer og mosebugsvømmer (Kilde: Trap Danmark, Hjerrild Hansen, 2020).

Draved skov er kendt blandt ornitologer for at huse Danmarks mest komplette samling af spættearter, i alt 5 arter (stor og lille flagspætte, grønspætte, sortspætte og mellemflagspætte). Den sidstnævnte art er meget sjælden herhjemme. Af DOF-basen kan det udledes, at der i alt er set 218 forskellige fuglearter i Kongens Mose og 165 fuglearter i Draved Skov, hvoraf der er registreret 109 ynglefuglearter. Det gør Draved Skov til en af de fuglerigeste skove herhjemme.

Der er fundet mange arter af svampe i skoven. Udtræk fra Danmarks svampeatlas viser at knap 700 arter er registreret i området, med rigtigt mange vednedbrydende arter iblandt.

I tabel 1 og 2 i bilaget til denne rapport fremgår lister over truede arter. Der er forholdsvis mange truede arter i området.

Globalt truede arter

Der er ikke kendskab til globalt truede arter inden for nationalparkens område

Arter på habitatdirektivets bilag II, IV eller V, samt fugle på fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I

Flagermus er talrigt tilstede i området. Formodentligt fordi der er mange naturlige hulheder i træerne, varierede levesteder og godt med insekter. En undersøgelse dokumenterede i 2020 (Andersen, A, 2020 Kortlægning af flagermus i Draved Skov, Kongens Mose, Lindet Skov og Hønning Plantage), at der findes otte forskellige arter med sikkerhed, og at der potentielt kan være op til tre yderligere arter, men det er endnu ikke dokumenteret. De otte arter er brunflagermus, sydflagermus, langøret flagermus, vandflagermus, frynseflagermus, dværgflagermus, pipistrelflagermus og troldflagermus. I perioder inde for de seneste fem år har der været strejfende ulv i området, og mindst en gang er der observeret ulv i området i længere tid (flere måneder).

4. Kulturmiljø

I stenalderen levede der mennesker ved Kongens Mose. I 1957 opdagede arkæologerne de første spor efter stenaldermenneskenes bopladser, og i årene efter fulgte omfattende udgravninger. Man har siden lokaliseret 23 små bopladser og udgravet fem bopladser tæt ved søen i mosen. Bopladserne var anlagt på små holme ved søen, og fundet af flinteredskaber vidner om, at stenalderfolkene drev fiskeri og jagt i mosen. Senere ændrede klimaet sig i mere fugtig retning. Det fik mosen til at vokse til i krat og træer, og menneskene forlod mosen.

Området, hvori Draved Skov og Kongens Mose er beliggende, har tilhørt middelalderklostret i Løgum og overgik ved reformationen til kongen. I 1784 blev skovene i Slesvig "indfredet"(indhegnet) og i dag er det stadig muligt at se det store skovdige, der blev opført rundt om skoven for at holde kreaturerne ude.

Personlige beretninger fra nulevende naboer til Kongens Mose bevidner, at der er gravet tørv i Kongens Mose og den private tilgrænsende Ellum Mose helt op til 2. Verdenskrigs afslutning. Mest aktivitet var der på de private arealer. Der løber en kunstig forhøjning/dige, en såkaldt balke, ned gennem mosen fra Teltkrovej og mod nord, og i hovedsagen følgende skellet mellem privat og offentlig ejendom. Dele af denne balke har tidligere været belagt med skinner til transport af den gravede tørv i små tipvogne. De firkantede aflange tørvesøer i området vidner om aktiviteten dengang. De er med til at skabe en variation i landskabet nu.

I den centrale del af Kongens Mose, hvor tørvelaget er tykkest, ligger desuden "Russerfennen", hvor russiske krigsfanger fra den store krigsfangelejr ved Løgumkloster under Første Verdenskrig blev sat til at opdyrke et areal, for at kunne dyrke kartofler til lejren. Drænsystemet i Russer Fennen blev ødelagt i forbindelse med en vandstandshævning i perioden 2007-11, men arealet er stadig tydeligt påvirket af dræningen og fremstår selv på nyeste ortofoto, som et blåtop domineret rektangulært areal omgivet af højmoservegetation.

I 1955 blev store dele af mosen udlejet på en 50-årig kontrakt til Pindstrup Mosebrug, som gravede tørv til fremstilling af spagnum, efter fredningen i 1991 dog kun i den nordlige del af Kongens Mose. Tørvegravningen stoppede nogle år før udløb af kontraktperioden i 2005.

Der findes et stort antal tyske afdelingssten, som angiver bestemte afdelinger af skoven. Disse er ikke besigtiget og registreret, og derfor kendes det præcise årstal for deres etablering ikke.

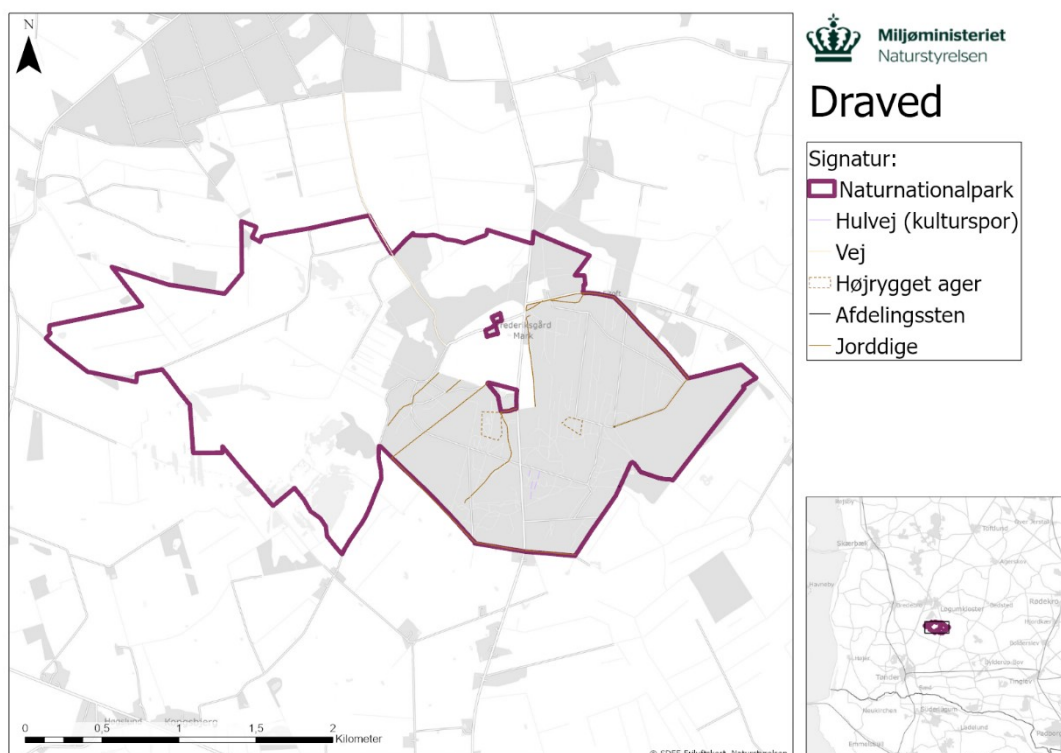
To gamle danske afdelingssten er registreret som fredede fortidsminder.

I Kongens Mose har Nationalmuseet registreret en lang række bopladser fra ældre stenalder. Da jordbunden er kalkfattig, er det organiske fundmateriale ikke bevaret, og

bopladserne må fra et rent arkæologisk synspunkt anses for rimeligt sikret, så længe mosens overflade får lov at henligge nogenlunde urørt.

Draved Skov og Kongens Mose har været rammen om en lang række undersøgelser, og forsøg udført af Danmarks Geologiske Undersøgelse (i dag GEUS). Det er også en antikvarisk interesse, at disse undersøgelser kan finde sted i fornødent omfang, og at de geologiske interesseområder beskyttes mod ødelæggelse.

Draved Mosekærgrøft, er en ca. 1,5 m dyb grøft, gravet 1863 til afvanding af den sydligste del af skoven.

Figur 5 fortidsminderne i Draved Skov og Kongens Mose

5. Friluftsliv

Draved Skov og Kongens Mose besøges af et bredt udsnit af folk med en særlig interesse for natur. Der kommer enkeltpersoner og i nogle tilfælde små grupper fra hele landet. Antallet er aldrig stort, som man kan se det nær større byer, men spredt ud, over året og dagen. Området besøges desuden af lokale, især fra Løgumkloster, som altid har brugt området som et særligt udflugtsmål. Besøgene kan ske i form af vandreture af forskellig længde eller bare ophold og rast på parkeringspladsen. Den lokale højskole i Løgumkloster bruger også skoven i undervisningen, ligesom der arrangeres ture få gange om året af naturvejledere i Tønder kommune.

I Naturstyrelsens nuværende driftsplan er hele området udlagt til stillezone for på den måde at understøtte skovens formål som urørt skov uden større rekreative faciliteter. Dog er der udlagt facilitetszoner omkring parkeringspladsen, fugletårnene/platformene og området, hvor der tidligere har været en økobase, med faciliteter til brug for ude undervisning og lignende. Skoven havde fra 1948 status af "statsskovreservat" med begrænset jagt, og den var ligeledes i sin helhed "B-skov" – det vil sige uden organiseret friluftsliv i form af øvelser og løb. Der er derfor ingen tradition for orienteringsløb m.v. i Draved Skov.

Oplevelsesmulighederne og tilgængeligheden til Draved Skov blev ændret markant i fm. udlægningen til urørt skov. Stier og veje groede til, mens hævnningen af vandstanden efter lukning af grøfter mv. – for at genskabe en mere naturlig hydrologi - har gjort dele af skoven mindre tilgængelig. De stier, der allerede findes, opretholdes alene ved borgernes brug af dem. Væltede træer, som måtte spærre for færdslen på stier og veje, bliver skåret op, så stien igen er mulig at færdes på. Der fjernes ikke træ fra skoven.

En stor parkeringsplads midt i skoven er den naturlige indgang til Draved Skov. På pladsen er der borde/bænke, samt en informationstavle opsat i forbindelse med overgangen til urørt skov i år 2000. Der er etableret en platform til fuglekiggere ved Kongens Mose ved Teltkrovej, hvor man kan se ud over den store sø og dele af mosen. Den er placeret i forbindelse med en vandresti. Der findes også en mere rummelig udsigtsplatform i den nordlige del af mosen, benævnt Tyvekrogsmosen. Begge tårne bliver jævnligt besøgt, særligt når tranerne er aktive, eller en sjælden fugl er observeret i området.

Kongens mose er i sig selv en oplevelse på grund af den ødemarks stemning, som en gåtur ud i mosen kan give. Der er ingen stier eller veje, men det er muligt i perioder at gå på den menneskabte forhøjning, balke, som går gennem mosen i sydøst-nordvest gående retning. Den centrale del af Kongens Mose er som følge af fredningen i mosen lukket for offentlighedens adgang i perioden fra d. 1. marts til d. 30. juni (fuglenes yngletid).

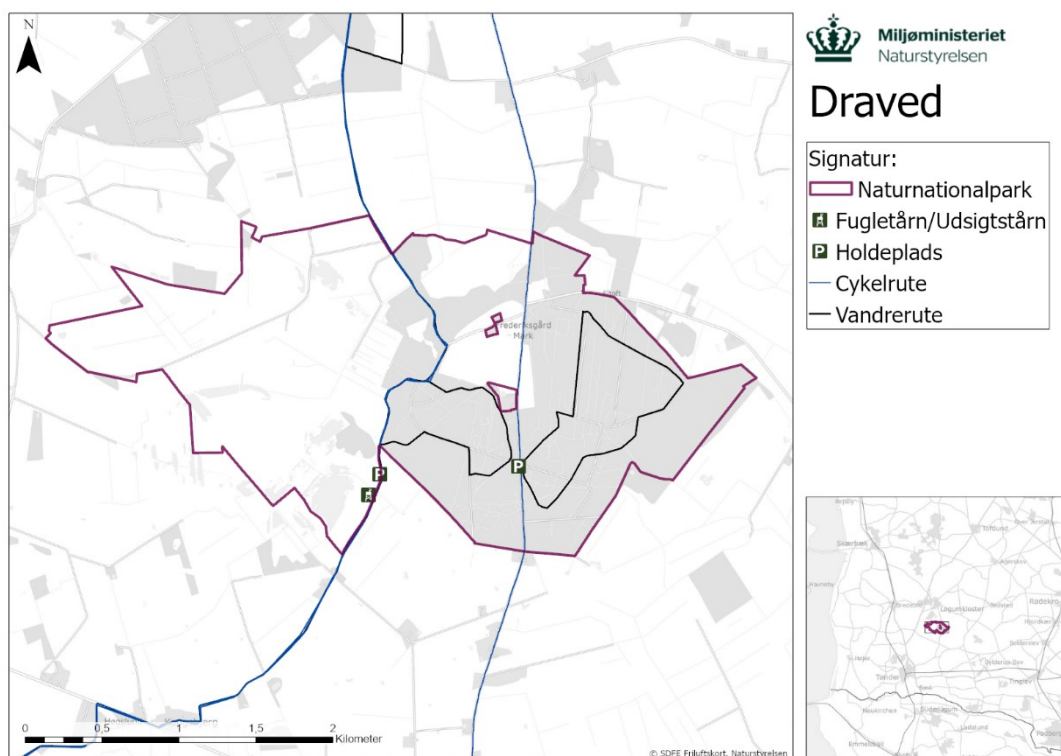
Hele området er vandlidende og vandreruterne smalle og kringledede, så uden for de offentlige veje er området ikke velegnet til cykling og ridning.

Man må som andre steder på Naturstyrelsens arealer overnatte på skovbunden, men det er ikke tilladt at opsætte telte o.l. i hverken Draved Skov eller Kongens Mose.

En cykel- og vandrerute går i nord- og sydlig retning ad Teltkrovej og Galgebakkevej, som begge er offentlige veje. Herudover løber i midten af Draved Skov den lokale cykelrute Løgumkloster- Øster Højst – Ellehus.

På grund af den fugtige jordbund og de mange døde træer, der får lov at ligge, er Draved Skov et oplagt sted at samle svampe.

I området nord for Teltkrovej og øst for Galgebakkevej bliver et mindre område slået ca. 2 gange om året, og der er opstillet borde og bænke samt en bålplads.

Kort 6. Friluftsfaciliteter og ruter i naturnationalparken [kortet revideres til projektbeskrivelsen].

Tabel 4. Godkendte aktiviteter i perioden 2012 til 2021.

Aktivitetstype	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	I alt
Dagorienteringsløb											0
Hundetræning											0
Motionsløb											0
MTB/cykling (konkurrence)											0
Natorienteringsløb											0
Ridning											0
Skovtur									1	1	2
Øvrige	5	1									6
I alt	5	1							1	1	8

Note: Tabellen viser tydeligt, at der er meget få aktiviteter i området, som kræver en tilladelse.

6. Øvrige plan- og beskyttelsesmæssige forhold

6.1 Regionale udviklingsplaner og kommuneplaner

I kommuneplanen er området bl.a. udpeget som naturbeskyttelsesområde, bevaringsværdigt landskab, værdifuldt kulturmiljø og det er en del af en økologisk forbindelse og et større bevaringsværdigt landskab.

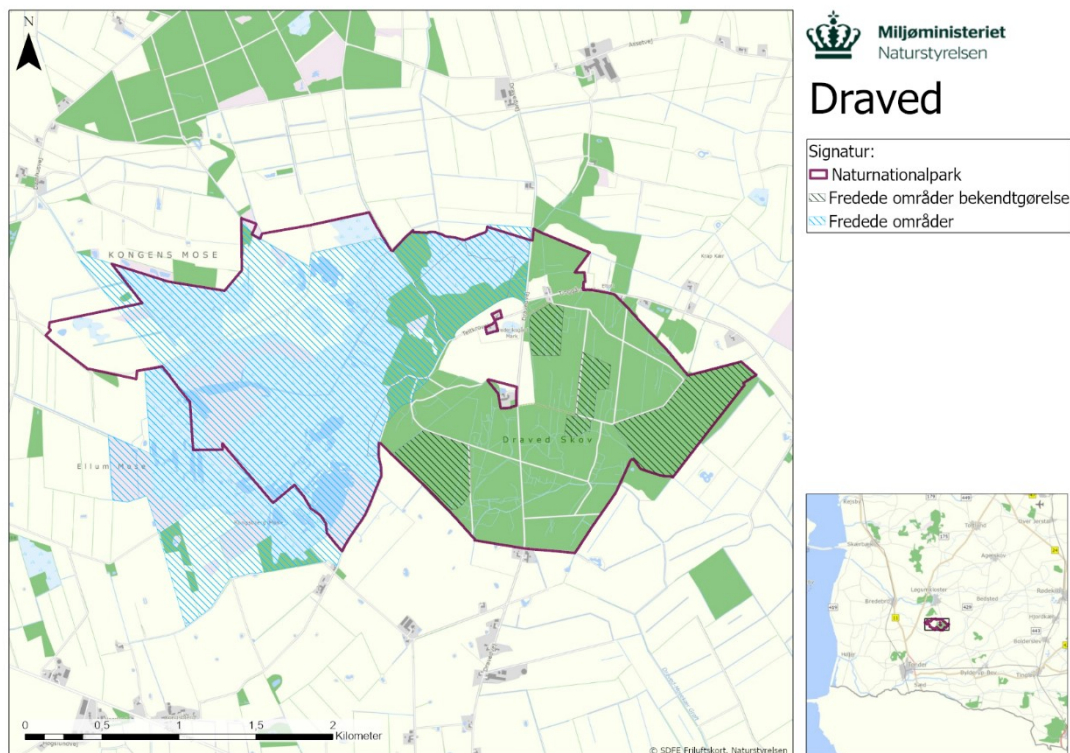
De regionale udviklingsplaner omfatter ikke specifikke aktiviteter i dette område.

6.2 Fredninger og vildtreservater

Der er to fredninger i området. Draved Skov, gammel skov og mose, 92 ha, fredet 1963. Draved Mose (Kongens Mose), 381 ha højmoser, fredet 1991. Fredningen af moser omfatter både statslige og private arealer.

Fredningen i Draved Skov vedrører de navngivne bevoksninger, som har ligget urørt i lang tid, og fredningen skal sikre at de kun henligger til forskningsmæssige formål. Efter at hele skoven er lagt urørt uden aktivitet, har dette formål så at sige været opfyldt for hele skoven.

Fredningen af Kongens Mose (benævnt Draved Mose i fredningen), og omfattende både statslige og private arealer, har til formål at bevare områdets geologiske, biologiske, arkæologiske og landskabelige værdier, herunder ved at sikre adgang til at iværksætte naturpleje og naturgenopretning i området. Fredningen har desuden til formål at regulere offentlighedens adgang til området under hensyn til beskyttelsesinteresserne. Det vigtigste formål er bevarelse af højmoser som en unik naturtype.

Kort 7. Fredninger.

6.3 Drikkevandsinteresser

Hele projektområdet Draved Skov og Kongens Mose ligger i et område med drikkevandsinteresser. Den østlige del af skoven og hele mosen er udpeget som følsomt indvindingsområde.

6.4 Råstofplaner

Region Syddanmark har ingen råstofplaner inden for området.

6.5 Naturskogsstrategien

Vurderes ikke relevant at beskrive for denne skov.

6.6 Andre udpegninger eller planer

Der vurderes ikke at være andre relevante udpegninger eller planer.

7. Bilag

I de følgende artstabeller er data er knyttet til et PhD studie fra 2018 som anvender data fra 1991-2015 og er baseret på Rødliste 2010 og global rødliste 2016. Bemærk at listerne derfor kan indeholde arter, der ikke længere vurderes som truet ift. Rødliste 2019, og at der omvendt kan mangle arter, der har ændret status til truet jf. Rødliste 2019, samt arter der først er registreret efter 2015 i områderne*.

Tablet 1. Liste med områdets* arter på habitatdirektivets bilag 2, 4 eller 5, samt fugle på fuglebeskyttelses-direktivets bilag 1

Artens navn	Artsgrupp e	Økologiske behov	Antal statsskove med arten
Almindelig hvidmos	Mos	Uforstyrret morbund	42
Almindelig tørvemos	Mos	Våd mose	60
Blå kærhøg	Fugle	Beskyttet redeplads i stor mose	3
Blåhals	Fugle	Vådt krat eller rørskov	22
Brodspids-tørvemos	Mos	Våd mose	49
Butsnudet frø	Padder	Lavt klart ynglevand fri for fisk	187
Engsnarre	Fugle	Lysåbent græs-urteland	45
Fedtet tørvemos	Mos	Vådt, lyst, næringsfattigt	28
Femradet ulvefod	Karplanter	Næringsfattig råjord	65
Frynseflagermus	Pattedyr	Insektrig skov-lysåben mix, huler	14
Frynset tørvemos	Mos	Våd mose	51
Grøn frø	Padder	Ret rene vandhuller og småsøer.	120
Hedehøg	Fugle	Redebeskyttelse i marker	7
Hede-rensdyrlav	Lav	Ren fugtig luft.	65
Hvæpsevåge	Fugle	Skov i mix med lysninger	94
Kohorns-tørvemos	Mos	Vådt, lyst, næringsfattigt	21
Mosehornugle	Fugle	Afhængig af museår og fred	7
Odder	Pattedyr	Fredfyldte steder ved sø og å	202
Pjusket tørvemos	Mos	Vådt, lyst, næringsfattigt	24
Plyds-tørvemos	Mos	Vådt, lyst, næringsfattigt	13
Rød glente	Fugle	Fred for efterstræbelse	52
Rød tørvemos	Mos	Vådt, lyst, næringsfattigt	24
Rødgrenet tørvemos	Mos	Vådt, lyst, næringsfattigt	19
Rødrygget tornskade	Fugle	Insektrig lysning m. kvas / buske	201
Rørdrum	Fugle	Varieret rørsump og mose	67
Rørhøg	Fugle	Varieret rørsump og mose	91
Skebladet tørvemos	Mos	Vådt, lyst, næringsfattigt	13

Skovmår	Pattedyr	Roligt ynglested, fx hult træ	60
Sod-tørvemos	Mos	Vådt, lyst, næringsfattigt	21
Sortspætte	Fugle	Dødt ved og gl. bøg, fyr, gran, asp mv.	113
Sortterne	Fugle	Flydeø til rede; insektrigt vand	7
Spidssnudet frø	Padde	Lavt klart ynglevand fri for fisk	179
Stor hornugle	Fugle	Uforstyrret redeplads	22
Stylteløber	Fugle	Ubevokset bred af sø/mose, fred	3
Tinksmed	Fugle	Vandrig hede-klit-natur med fred	26
Trane	Fugle	Mose, sumpskov, fred og ro.	72
Udspærret tørvemos	Mos	Våd mose	48

Tablet 2. Liste med områdets* dansk truede arter, som ikke også er globalt eller EU-truede. Bemærk at listen er baseret på Rødliste 2010.

Artens navn	Artsgruppe	Økologiske behov	Antal statsskove med arten
Almindelig slørkantlav	Lav	Ren fugtig luft	24
Amanita olivaceogrisea	Svampe	Sumpskov	4
Argusblåfugl	Dagsommerfugle	Lysåbent, næringsfattigt, lyng.	75
Blomstersiv	Karplanter	Lysåbent, næringsfattigt, vådt.	7
Brunlig metalvinge	Køllesværmere	Hedemose med lyng og blomster	7
Finskællet skælhat	Svampe	Gl træer med dødt ved	10
Grå dugskivelav	Lav	Ren fugtig luft.	17
Gul trævlhat	Svampe	Løvskov	4
Gulirisk	Fugle	Varme, mix af træer, buskads, lysning	19
Gylden grynskælhat	Svampe	Dødt ved i løvskov	4
Hare	Pattedyr	Mix af div biotoper nær hinanden	321
Hede-glansugle	Andre sommerfugle	Lysåbent, næringsfattigt	15
Heliophanus dampfi	Edderkop	Lysåbent, næringsfattigt	1
Hygrolycosa rubrofasciata	Edderkop	Sumpskov, fattigkær	1
Hyphoderma medioburiense	Svampe	Dødt ved i gl løvskov	5
Hypulus quercinus	Biller	Dødt ved i gl løvskov	1
Højmose-stængelugle	Andre sommerfugle	Blåtop i mose og lys skov	2
Kæruld-græsugle	Andre sommerfugle	Lysåbent, næringsfattigt, vådt	8
Kål-fladhat	Svampe	Lysåbent, næringsfattigt.	2
Lakrød bægerlav	Lav	Ren fugtig luft.	50
Langbladet soldug	Karplanter	Vådt næringsfattigt, dynamik	12
Lille træsvirreflue	Svirrefluer	Dødt ved i gl løvskov	3

Lærkefalk	Fugle	Mix af vådområder + skov mv	22
Løvegul skærmhat	Svampe	Sumpskov med dødt ved af løvtræ	9
Løv-tjæreporesvamp	Svampe	Dødt ved i løvskov	28
Marmoreret hjulspinder	Edderkop	Sumpskov, vand, fattigkær	9
Moserandøje	Dagsommerfugle	Højmose	46
Pelargonie-skørhat	Svampe	Stabil gl jordbund i skov / mose	9
Pilplet-ugle	Andre sommerfugle	Pioner-løvskov med græsvækst	8
Pirol	Fugle	Gammel løvskov	43
Ringspinder	Andre sommerfugle	Lysåbent, næringsfattigt.	26
Simocybe sumptuosa	Svampe	Dødt ved i løvskov	4
Skinrende træsvirreflue	Svirrefluer	Gl træer med dødt ved	2
Stypella subgelatinosa	Svampe	Dødt ved i gl løvskov	7
Sump-urtesvirreflue	Svirrefluer	Sumpskov, kildevæld, mose	1
Tjørnespinder	Andre sommerfugle	Lysåbent, næringsfattigt	13
Tomentella umbrinospora	Svampe	Dødt ved i gl løvskov	9
Violetrandet ildfugl	Dagsommerfugle	Lysåbent, næringsfattigt.	87
Xylophilus corticalis	Biller	Dødt ved i løvskov	2

*I fjerde kolonne skal antal statsskove med arten forstås som, hvor mange af Naturstyrelsens 976 delarealer (både skov og lysåbne) arten er kendt fra i perioden 1991-2015. Da der er en usikkerhed forbundet med præcision i artsdata, er det ikke muligt at stedfæste og henføre alle arter præcist til de udpegede arealer. Listen indeholder derfor arter, der er fundet på Naturstyrelsens arealer i området såvel udenfor som inden for udpegningen.